

Bu, artıq neçənci rayon idi ki, deyə bilmirdi, sayını xatırlamaq, yada salmaq onun üçün çox çətin idi. Ancaq onu bilirdi ki, hər bir rayonun neçə-neçə kəndlərini də qarış-qarış görmüş, insanlarla çox yaxın ünsiyyətdə olmuşdu.

Alman faşizmi ilə müharibə təzəcə başa çatmışdı. İnsanlar müharibənin məşəqqətlərindən yorulmuş, əldən düşmüşdülər. Azərbaycan xalqı arxa cəbhədə olsa da, böyük sıxıntılar çəkdi, müharibənin fəsadlarından, onun vurduğu yaralarından sarsıldı, itkilər verdi. Müharibə dəhşətli kabus kimi çox ailələrin ocaqlarını söndürdü. Aclıq və səfələtdən çox insanlar vaxtsız dünyalarını dəyişdi. Ölkəni bürüyən müxtəlif xəstəliklər: vərəm, traxoma və yatalaq da bir tərəfdən öz işini görürdü.

Traxoma demək olar ki, ölkənin çox rayonlarında ən təhlükəli xəstəlik hesab olunurdu. Bu ağır göz xəstəliyindən insanlar əzab çəkirdi, çox erkən gözlərindən şikəst olurdular. O dövrdən müalicə üsulları bu xəstəliyin aradan götürülməsində çox aciz idi.

Belə bir ağır gündə gənc Zərifə xanım xalqın düşdüyü çətin vəziyyəti günlərlə, aylarla düşündü-daşındı, götür-qoy etdi. Fikirləşdi ki, Traxoma kimi çox ağır xəstəliyi aradan qaldırmaq üçün ona kifayət qədər vaxt lazımdır. Birinci növbədə mərkəzde-Moskvada təkmilləşdirilmə kursundan keçməlidir. Belə olarsa, daha böyük mütəxəssislərlə tanış olar, ali məktəbdə aldığı bilikləri təcrübədə sınaqdan çıxarar, yeni müalicə üsullarını kəşf etmək üçün imkanlar əldə edər.

Zərifə xanım belə də etdi və gün gəldi ki, doğma ocağına qayıtdı. Qollarını çıkmayıb işə başladı. Müalicə-profilaktika tədbirləri üçün ona yardımlar ayrıldı. Bir-bir rayonları, kəndləri qarış-qarış gözdü. Dilindən "yoruldum" kəlməsi çıxmıdı.

Elmi mərkəzlə sıx əlaqə saxlayan gənc alimin soruğu hər yere yayıldı. Onu görməyə gələnlərin sayı gün-gündən artırdı. Gözlərini itirmək təhlükəsi altında olanlar müalicə olunandan sonra çox sad halda gəriyə-doğma ocaqlarına qayırdılar.

Bir dəfə rəhbərlik onu Salyana ezam etmişdi. Bakıdan yola düşən Zərifə xanım ailəsindən müvəqqəti ayrılısa da, qarşıdakı çətinlikləri fikirləşmədən ancaq görəcəyi işlər haqqında düşündü: "Mən antibiotiki lap erkən pətmışdım. Ancaq onu tətbiq etməyə nədənsə, tərəddüd etdirdim. Çoxları mənim tapıntıma şübhə ilə yanaşırdı. Bəzən öz-özümə fikirləşirdim ki, yeğin mən səhv edərəm. İnamsızlıq pis şeydir. Elə zənn edirdim ki, bu, müvəqqəti haldır və tezliklə mənim bu arzularım da bir heçliyə çevriləcək. Yox, belə olmadı! Axır ki, mən "sintomisin"dən istifadə etməklə çox böyük uğur qazandım! Bu, ağır zəhmətimin, yuxusuz gecələrimin bəhrəsi idi, xalqıma məhəbbətimdən irəli gələn xeyirxahlığımdı. İndi yenə yoldayam. Bu yollar məni heç qorxutmur."

Gənc qız zərif əlini çənəsi altında dirsəkləyib, avtobusun pəncərəsindən ucsuz-bucaqsız çılpaq çöllərə tamaşa etməyə başladı. Çiskin yağış yağır,

"PER ASPERA, AD ASTRA"

Oftalmoloq, akademik ZƏRİFƏ XANIM ƏLİYEVANIN anadan olmasının 100 illiyinə ithaf edirəm

ZƏRİFƏ ƏLİYEVA
Hörmətlə anırıq!

pəncərənin şüşəsi islandıqı üçün bəzən mənzərə görünməz olurdu. Bu geniş çöllər istifadəsiz qalmışdı. Soran torpaqlar olduğu üçün onun ekologiyası haqqında heç düşünən də yox idi. Zərifə xanım ürəyindən keçirdi ki, bu torpaqlar lazımlıca yuyulsa, Vallah, burada elə kəndlər salmaq olar ki, insanlar da bu ilan mələyən torpaqları öz əlləri ilə cilalayar, onu doğmalasdırar, məskunlaşdırarlar. Axı bu torpaqlar bizimdir, doğma torpaqlarımızdır. Torpağa pis demək olmaz. Hamımız torpaqdan yaranmışıq və bir vaxt gələcək torpağa da qarışacağıq. Bu, təbiətin qanunudur."

Salyana lap az qalırdı. Deyəsən, Kür üzərindəki körpü də görünməyə başladı. Maşındakı həkimlər Kür çayını görüb pəncərələrə yaxın oturub böyük heyrtlə bayıra boylandılar.

Kür üzərindən keçərkən onun özəmətliyi adamı heyran edirdi. Bu qocaman çay əsrlərin yadigarı idi. Qocaman Yer kürəsinin damarlarından biri kimi böyük ümmana qovuşurdu. Çay burula-burula sürətlə axırdı. Özü ilə sanki əsrlərin, illərin səsinə-sədasını, həsrəyini, nələsinə, iniltisini gətirirdi. Ona baxanda həm sevinc hissi keçirirdin, həm heyrtləndirdin, həm də qorxurdun.

Kür doğma Azərbaycanımızın yaraşığı idi. Çox şıltaq olsa da, bəzən öz məcrasından çıxıb sahilləri yusa da, adamlara ziyanlar vursa da, insanlar üçün həmişə sevimli Kür idi-dəli Kür idi...

Avtobus səhiyyə şöbəsinin binası qarşısında dayanarkən həkim briqadası özləri ilə gətirdikləri tibbi ləvazimatları aşağıya daşımağa başladılar. Şöbənin müdiri ağsaçlı bir həkim idi. O, Zərifə xanımla görüşüb qonaqları öz otağına dəvət etdi. Kabinetdə səliqə-sahman hökm sürürdü. Bir azdan qonaqlara çay gətirildilər.

Zərifə xanım gəlişlərinin səbəbini demədi. Çünki bu haqda səhiyyə şöbəsi məlumatlanmışdı. Şöbə müdiri sevincini gizlədə bilmirdi. Çox gözəl bilirdi ki, Zərifə xanımın bu yerlərə gəlişi insanları korluğa tutulmaqdan xilas edəcək, insanlara ancaq xeyirxahlıq etmək üçün

dünyaya gəlmiş bu bəstəboy qızın-gənc alimin ümdə arzularının-insanları göz xəstəliklərindən qurtulmaq arzularının bir hissəsidir. Bu insanpərvər, son dərəcə təvazökar həkim-alim öz işindən heç danışmazdı. Tərifini sevməzdi. Onu ancaq görəcəyi işlər maraqlandırır.

Müdür göz xəstəliklərinin yayıldığı soran torpaqlarda yaşayan kəndlərin adlarından ibarət bir siyahı tutdu və qayğılı nəzərlərlə bu bəstəboy, üzü nur çöhrəli gülürüz qıza dedi:

-Zərifə xanım, yollar çox tozlu və narahatdır. Bir qədər övvəl yağış yağıb, indi toz özü də palçıq döndü. Məsləhət görürəm ki, kəndlərə kişi həkimlər gəlsin, siz isə şəhərdə qalın. Bizim də qonağımız olarsınız. Xanımınız çox sevinər.

Zərifə xanım gülümsədi. Mehribanlığa başını tərpəndirib razılığını bildirdi. Ancaq müdir çox təkid etdikdə ona belə cavab verdi:

-Bağışlayın, doktor, mən mütləq sizin siyahıdakı məntəqələrdə olmalıyam. Orada insanlar göz xəstəliklərindən çox əziyyət çəkirlər. Çox sağ olun! Biz sizin qonaqpərvərliyinizi qiymətləndiririk. Qayğımıza görə çox sağ olun! Mən heç bir çətinlikdən qorxmuram. Qədim bir latın kəlamında deyilir: "Per aspera, ad astra", yəni, "Çətinliklərdən keçərək ulduzlara doğru." Doktor, siz bu kəlamı eşitməmiş deyilsiniz. Bu gün biz çətinliklərə sinə gerəkək nə ediriksə, xalq üçün edirik. Xalq qədirləndir. Xalq əməllərimizin güzgüsüdür. O güzgüdə hər şey aydın görünür, gözəl seçilir. Biz gördüyümüz hər hansı cahaşüml işlərimizə görə kimsə hesabət vermirik. Bu hesabatı xalq özü bizim əməllərimizə görə qəbul edir və dəyərləndirir. O zaman, həqiqətən, biz və sizlər çətinlikləri keçərək ulduzlara doğru gedəcəyik. Bunun üçün isə hünər və qeyrət lazımdır. Çox sağ olun, doktor, qayidandan sonra sizin xanımı da görürük, bir stəkan çayımızdan da içərik. Amma indi sizin bələdçi həkiminizlə birlikdə mütləq yola düşməliyik. Necə deyirlər: "Yolcu yolda gərək." Nə deirsiniz, doktor?

Müdür başını razılıqla yellətdi: -Nə deyirəm, Vallah, sizin xasiyyətinizdən mənə danışblar. Sözüüm yoxdur. Yol üçün bir az ayın-oyun tədarük görmüşük. Arvad bəşirib, çolpaldır. Yolda lazım olar.

-Çox sağ olun, hər tədarükümüz var, narahat olmayın. O bəşirdiklərinizi mütləq uşağ evinə göndərin. Belə yaxşıdır.

-Zərifə xanım, bu heç yaxşı olmadı. Yuxarıdakılar bizə nə deyirlər? Siz heç istirahət də etmədiniz.

-Belə lazımdır, doktor, istirahət etməyə vaxtımız çox olacaq.

Zərifə xanım həkimlə xudabafizləşib öz briqadası ilə birlikdə yenidən avtobusa əyləşib, bir azdan yola düşdülər.

İlk məntəqəyə çatınca avtobus yolda bir neçə yerdə palçıq batdı. Həkimlər Zərifə xanıma qiymədilər. Hamilıqla düşüb avtobusu birtəhər batdığı yerdən çıxartdılar.

Onları ilk qarşılayan kəndin ağsaqqalı Meyiş kişi oldu. Balaca bir daxmacıq kəndin tibb məntəqəsi sayılırdı. Feldşer Həzərkan isə üç gün olardı ki, Bakıya getmişdi, məntəqənin qapısı da bağlı qalmışdı.

Zərifə xanım qərara gəldi ki, evbəv gəzib adamlarla söhbət etsin, həm də müayinə aparsın. Çox kiçik kənd olduğundan həkimlərin qəfil gəlişi ildırım sürəti ilə evlərə yayıldı. Heç yarım saat çəkmədi ki, hamı evlərinin qapılarında və küçələrdə görünməyə başladılar. Axşama kimi xeyli profilaktik iş görüldü. Balaca bir kənddə kor olmaq, dünya işığından məhrum olmaq təhlükəsində olan onlarla insana ilk tibbi yardım göstərildi. Onlara təcili Bakıya göndəriş verildi.

Daha sonra onlarla kənddə oldular. Bir dəfə Kür sahilindən xeyli aralı bir kənddə Zərifə xanım cavan bir ailəni müayinə edərkən beş yaşlı Gülyanaq adlı bir qızın gözlərinin kor olacağından şübhələnərək, qızın valideynlərinin razılığını alandan sonra təcili olaraq onu özü ilə Bakıya apardı. Qızın bütün qayğılarını öz üzərinə götürdü. Gülyanağın ata-anası şəhərə gələndə qız artıq təhlükədən qurtulmuşdu. Şirinşəkər bala günəş işığından bolluca bəhərlənəcəkd...

İllər ötdü... Gözlərə nur paylayan bu gözəl həkim ölkədə və onun hüdudlarından kənarda tanındı, mükafatlar aldı. Dünyanın ən tanınmış ilk qadın oftalmoloqlarından biri kimi şöhrət tapdı və sevildi. O, oftalmoloq kimi heç bir həkimin görə bilmədiyi bir işi gördü. Çətinliklərdən keçərək ulduzlara doğru işıqlı bir yol açdı. İnsanların xəstə gözlərinə nur payladı. Nur...

*PER ASPERA, AD ASTRA "qədim latın kəlamıdır. Mənası: "Çətinliklərdən keçərək ulduzlara doğru" deməkdir.

Səyavuş SÜLEYMANLI,
Yazıçı-publisist,
Prezident mükafatçısı,
Lənkəran, liman, 1995

